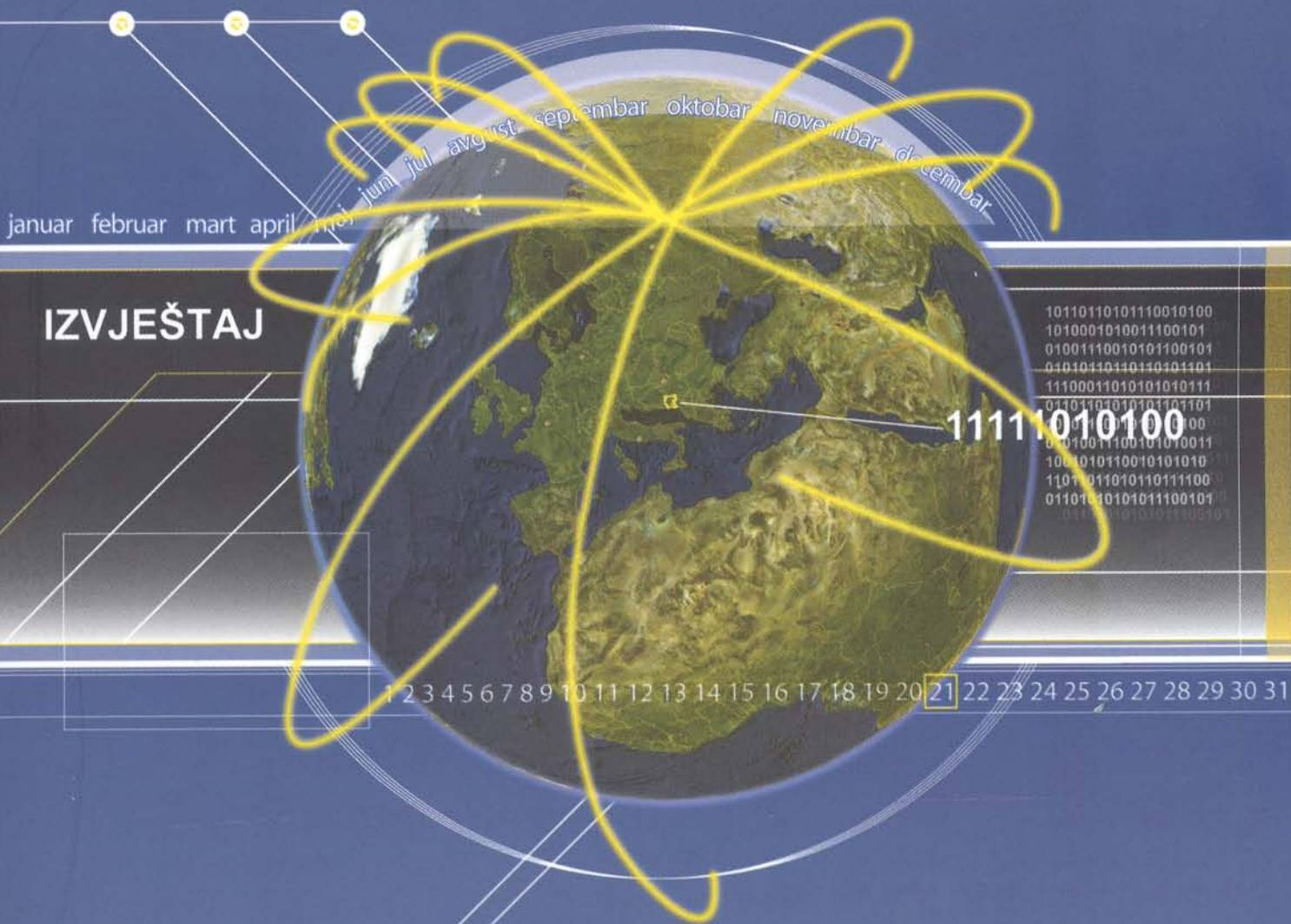

Republika Crna Gora
AGENCIJA ZA TELEKOMUNIKACIJE

IZVJEŠTAJ

2004 GODIŠNJI IZVJEŠTAJ

1. UVODNA RIJEČ

Ovim Godišnjim izvještajem Agencija za telekomunikacije želi dati prikaz stanja tržišta telekomunikacija u Crnoj Gori na kraju 2004. godine. Iako je Agencija za telekomunikacije relativno mlada institucija (osnovana je 08. marta 2001. godine), ona svojim djelovanjem u velikoj mjeri doprinosi razvoju telekomunikacionog tržišta u Crnoj Gori. Svijim aktivnostima, Agencija kao nezavisno regulatorno tijelo u sektoru telekomunikacija, doprinosi da država Crna Gora bude prepoznata kao dinamičan, pouzdan i siguran prostor za strana ulaganja i implementaciju najnovijih informatičkih i telekomunikacionih dostignuća. I u 2004. godini Agencija je nastavila aktivnosti na stvaranju regulatornog okvira za uspješno funkcionisanje telekomunikacionog tržišta.

Potpisan je ugovor sa **Vladom Sjedinjenih američkih država – Agencijom za razvoj i trgovinu**, oko pružanja pomoći u izradi dokumenta **“Strategija razvoja telekomunikacija u Crnoj Gori”** vrijedan **306 711,00 USD**. Realizaciju ovog projekta izvršiće kompanija Arthur D. Little, Inc. u saradnji sa međunarodnim ekspertima i domaćim partnerima u Crnoj Gori.

Postojanje kvalitetnog regulatornog okvira učinilo je crnogorsko tržište telekomunikacija sigurnim za strana ulaganja što je potvrđeno i velikim interesovanjem stranih kompanija za privatizaciju Telekom-a Crne Gore. Taj proces je uspješno okončan potpisivanjem ugovora između Vlade Republike Crne Gore i Mađar telekoma (Matav) o prodaji većinskog paketa akcija Telekom-a Crne Gore koji su bili u vlasništvu države. Pored toga, renomirana norveška kompanija Telenor, u 2004. godini investirala je dodatnih oko 65 miliona EUR za otkup preostalih 51% akcija ProMonte-a, čime je postala 100% vlasnik ovog mobilnog operatora.

U 2004. godini postignut je dalji napredak u liberalizaciji i uvođenju konkurencije na tržištu telekomunikacija. Krajnji korisnici telekomunikacionih servisa postali su svjesni svoje uloge i pozicije kao i prava i zaštite prava shodno važećoj zakonskoj regulativi. Korisnici sada, shodno svojim potrebama i željama, mogu birati nove savremene usluge kod različitih operatora i po pristupačnim cijenama.

Nastavljeno je sa izradom propisa i odgovarajućih pravilnika usaglašenih sa međunarodnim standardima i direktivama i primjenjivom praksom u zemljama Evropske unije. Nakon 20 godina urađen je veoma značajan dokumenat **Plan namjene radio-frekvencija u Crnoj Gori** koji je Vlada Republike Crne Gore donijela na sjednici održanoj 27. januara 2005. godine.

Početo je sa uspostavljanjem **systema za monitoring radio-frekvencijskog spektra u Crnoj Gori**. U trećem kvartalu 2004. godine raspisan je međunarodni javni tender za nabavku mobilne kontrolno-mjerne stanice. Odabrano je najpovoljnije i najbolje rješenje, a početkom 2005. godine potpisan je **ugovor o nabavci kontrolno-mjerne opreme za mobilnu kontrolno-mjernu stanicu sa renomiranom njemačkom kompanijom Rohde&Schwarz**, kao i ugovor o nabavci vozila marke Mercedes Sprinter za potrebe stanice sa lokalnim dobavljačem iz Podgorice. Opređeljujući se za strategiju naknadne adaptacije vozila njegovoj svrsi, Agencija za telekomunikacije je uštedjela, usljed razlika u cijenama, oko 300.000 EUR. U 2005. godini planirana je izgradnja **Glavnog kontrolno-mjernog centra u Podgorici, na lokaciji Dajbabska gora** i **Regionalnog kontrolno-mjernog centra na Crnom rtu kod Sutomora**, kao i jedne daljinski upravljane stanice u okolini Pljevalja. Nakon opremanja ovih objekata potrebnom kontrolno-mjernom opremom biće završena prva faza u implementaciji kontrolno-mjernog sistema radio-frekvencija u Crnoj Gori. Ovo će omogućiti Agenciji za telekomunikacije da na racionalan način upravlja radio-frekvencijskim spektrom kao ograničenim prirodnim resursom.

I u narednom periodu, Agencija za telekomunikacije će nastojati da na najkvaliteniji način održi uspostavljeni regulatorni režim u cilju obezbjeđivanja visokog kvaliteta ICT servisa, zaštite interesa korisnika, promovisanja stranih ulaganja i afirmacije konkurentskog tržišta na način kojim se poštuju nacionalni interesi i ciljevi ekonomskog razvoja države.

Podgorica, maj 2005. godine

DIREKTOR
Zoran Sekulić

2. STANJE NA TELEKOMUNIKACIONOM TRŽIŠTU U CRNOJ GORI

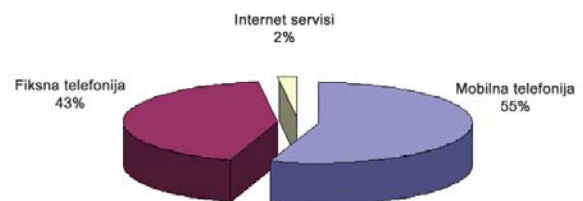
Osnovne karakteristike telekomunikacionog tržišta u Crnoj Gori na kraju 2004. godine su:

- Ukupan broj korisnika fiksne telefonije je iznosio 182.846, mobilne telefonije 483.000 i procjenjuje se da je ukupno bilo oko 100.000 korisnika Internet servisa;
- Stopa tržišne penetracije fiksne telefonije u Crnoj Gori (broj uključenih glavnih linija na 100 stanovnika) u 2004. godini je iznosila 29%;
- Stopa tržišne penetracije mobilne telefonije u Crnoj Gori (broj mobilnih pretplatnika na 100 stanovnika) u 2004. godini je iznosila 78%;
- Stopa Internet penetracije u Crnoj Gori (broj Internet korisnika na 1.000 stanovnika) u 2004. godini iznosila je 16%;
- Stepen digitalizacije mreže u 2004. godini je iznosio 99,8%;
- Ukupan prihod generisan u sektoru telekomunikacija u 2004. godini iznosio je 11% bruto društvenog proizvoda;
- Ukupan prihod telekomunikacionog sektora u 2004. godini iznosio je 170.194.979 €, (72.845.237 € se odnosi na prihode u fiksnoj telefoniji, 93.811,698 € se odnosi na prihode u mobilnoj telefoniji i 3.538.044 € se odnosi na

prihode od Internet servisa), što predstavlja povećanje od 5% u poređenju sa prethodnom godinom.

- Ukupan prihod u segmentu fiksne telefonije smanjio se za 3,1% u odnosu na prethodnu 2003. godinu;
- Ukupan prihod u segmentu mobilne telefonije povećao se za 2,6% u odnosu na prethodnu 2003. godinu;
- Ukupan prihod u segmentu Internet servisa povećao se za 0,5% u odnosu na prethodnu 2003. godinu.

Raspodjela prihoda u 2004. godini po segmentima

U sljedećoj tabeli su dati osnovni statistički podaci u sektoru telekomunikacija za period od 2001-2004. godine.

OSNOVNI STATISTIČKI PODACI TRŽIŠTA TELEKOMUNIKACIJA		2001.	2002.	2003.	2004.
OPŠTE INFORMACIJE	Ukupan broj stanovnika u Crnoj Gori	656.800	664.300	669.800	620.100
	Prihodi u telekomunikacionom sektoru (u milionima EUR-a)	89,2	150,6	162,7	170,2
	Ukupna broj korisnika fiksne telefonije (u hiljadama)	184	190	188	185
	Ukupna broj korisnika mobilne telefonije (u hiljadama)	356	445	420	483
	Ukupan broj korisnika fiksne i mobilne telefonije (u hiljadama)	540	635	608	668
FIKSNA TELEFONIJA	Broj fiksnih pretplatničkih linija (u hiljadama)	184	190	188	185
	Penetracija - Broj uključenih telefonskih linija na 100 stanovnika (%)	28.4	28.6	28.0	29
	Procenat digitalizacije mreže	87.0	92.5	98.0	99,8
MOBILNA TELEFONIJA	Broj korisnika (u hiljadama)	356	445	420	483
	Penetracija - Broj mobilnih pretplatnika na 100 stanovnika	53.9	67.4	62.7	78
	Procenat korisnika mobilne telefonije u ukupnom broju korisnika	65.9	70.0	69.0	72,5
INTERNET	Broj pretplatnika (u hiljadama)	18	27	37	51
	Broj korisnika (u hiljadama)	18	27	83	100
	Internet penetracija - Broj Internet korisnika na 1.000 stanovnika	2,6	4,1	12,5	16,1
	Broj Internet servis provajdera	1	2	2	2

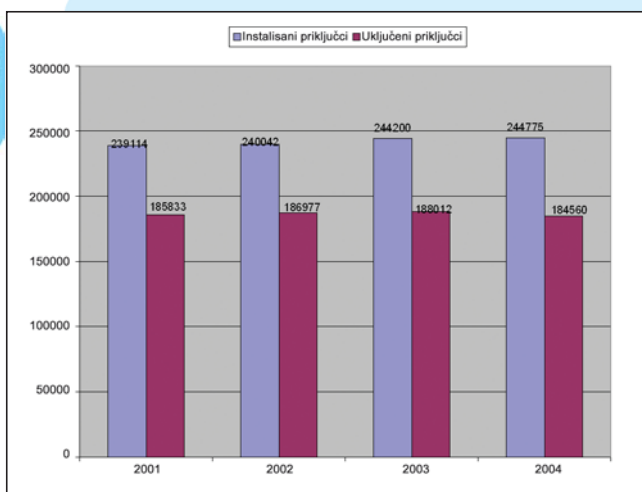
2.1. FIKSNA TELEFONIJA

Telekom Crne Gore je jedini operator na tržištu fiksne telefonije na području Republike Crne Gore. Djelatnost kompanije obuhvata održavanje i eksploataciju telekomunikacionog sistema na području Crne Gore, razvoj telekomunikacionih tehnologija i obezbjeđivanje telekomunikacionih usluga korisnicima.

Broj korisnika i kapaciteti

U 2004. godini broj fiksnih pretplatničkih linija je iznosio 184.560, od čega je 99,8 % bilo povezano na digitalni sistem. U poređenju sa prethodnom godinom evidentirano je smanjenje od 1,83%, što je posljedica demontaže jednog broja starih telefonskih centrala, zamjene analognih priključaka i isključenja jednog broja korisnika sa mreže.

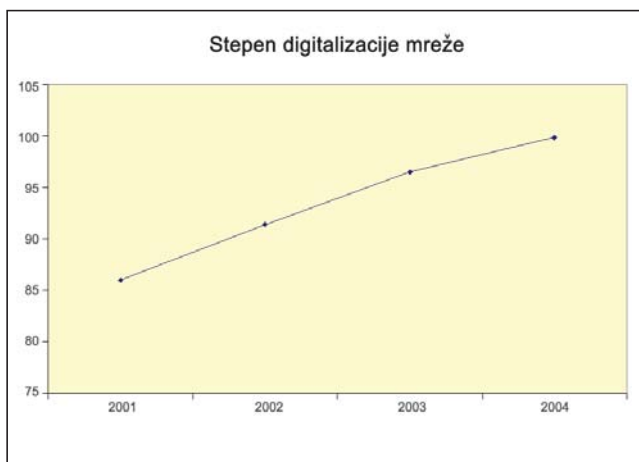
Na sljedećem grafiku je dat uporedni prikaz podataka o broju instalisanih i uključenih priključaka Telekoma Crne Gore za period 2001 -2004. godine.

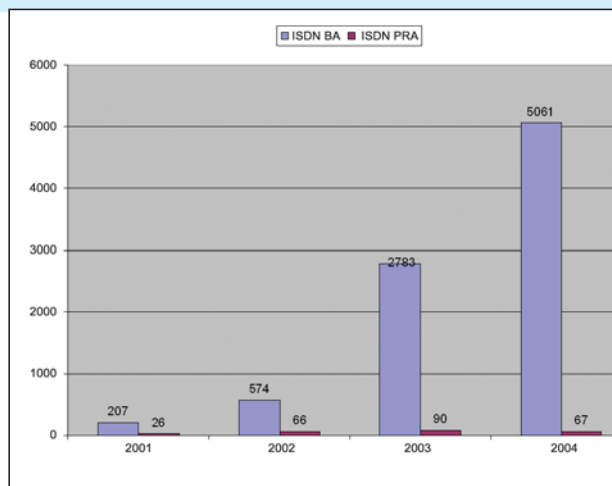
Stepen iskorišćenosti kapaciteta centrala iznosi oko 75,4%. Jedan od ograničavajućih faktora u korišćenju kapaciteta su nedovoljno izgrađene mjesne pretplatničke telefonske mreže, kako u većim urbanim, tako i u manje naseljenim područjima.

Ključne aktivnosti u javnoj fiksnoj telekomunikacionoj mreži su bile skoncentrisane na ubrzan razvoj i digitalizaciju mreže (prenosna mreža i sistem

komutacije). Dinamika zamjene analognih priključaka mreže u protekle četiri godine ilustrovana je na sljedećem grafiku.

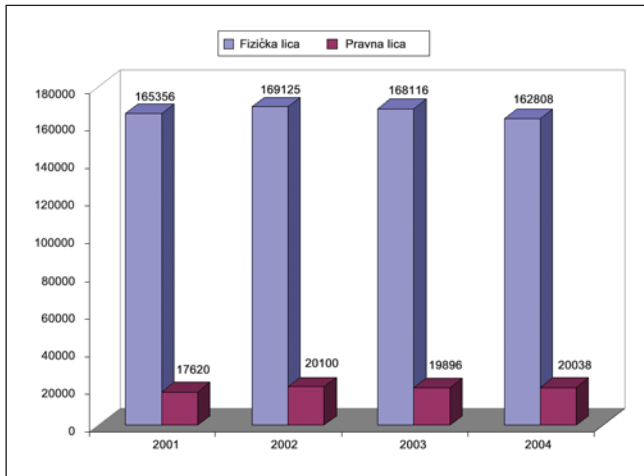

Stepen iskorišćenosti ISDN priključaka u baznom pristupu (ISDN-BA) u 2004. godini je iznosio 19,8%, dok je stepen iskorišćenosti ISDN priključaka u primarnom pristupu (ISDN-PRA) iznosio 22%. Dinamika uključivanja u saobraćaj ISDN priključaka u baznom pristupu i ISDN priključaka u primarnom pristupu od 2001. godine, kada se počelo sa njihovom komercijalnom upotrebom, je prezentirana sledećim grafikom.

Pokazatelj broja uključenih telefonskih linija na 100 stanovnika iznosi 29%, dok nivo tržišne penetracije u fiksnoj telefoniji (PSTN+ISDN) iznosi 31,5%.

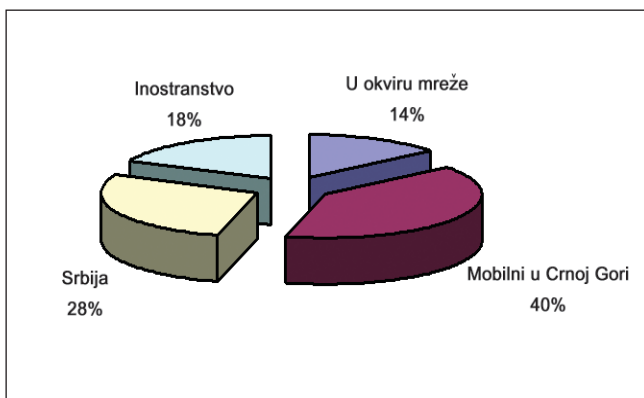
Struktura pretplatnika (fizička i pravna lica) za protekle četiri godine iskazana je sljedećim grafičkim prikazom:

Telekom Crne Gore je sredinom 2004. godine pustio u rad IP-MPLS mrežu, čije je projektno ime MIPNet koji predstavlja savremenu platformu za kreiranje i pružanje IP servisa. Za pola godine je registrovano 18 pretplatnika MIPNet mreže.

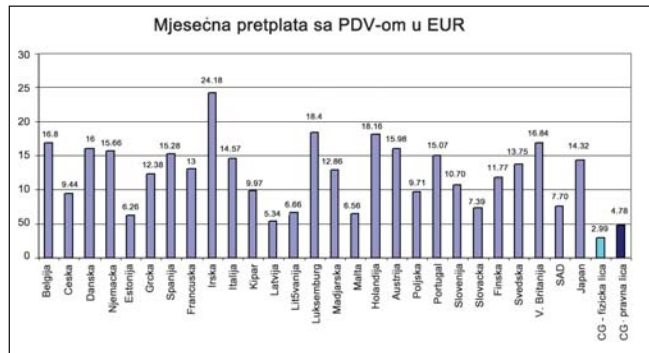
Obim i struktura saobraćaja

Telekom Crne Gore, kao jedini fiksni operator u Crnoj Gori obezbjeđivao je telekomunikacione servise zadovoljavajućeg kvaliteta. Broj utrošenih impulsa u 2004. godini se smanjio u odnosu na prethodnu godinu za 3%, što je rezultat tržišne penetracije mobilne telefonije i pada obima međunarodnog saobraćaja. Tokom 2004. godine ostvaren je obim od 6.023 miliona impulsa sa strukturom prikazanom na sljedećem grafiku.

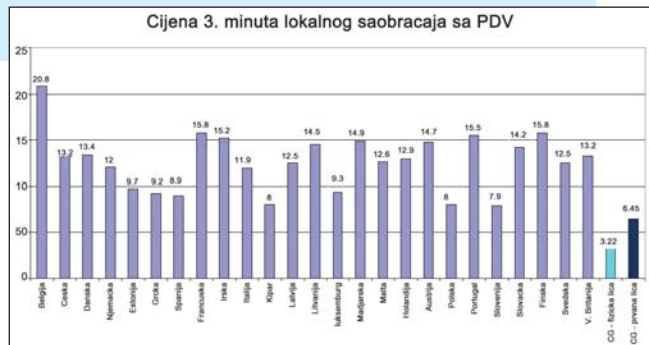
Tarife

Telekom Crne Gore je u decembru 2004. godine sproveo rebalans cijena svojih usluga, čime su se povećale cijene za lokalni i mjesni telefonski saobraćaj za 200% i smanjile cijene telefonskog saobraćaja ka mobilnim operatorima i cijene telefonskog međunarodnog saobraćaja za 15%.

Mjesečna pretplata (sa PDV-om) za kategoriju fizičkih lica iznosi 2,99 €, dok za kategoriju pravnih lica iznosi 4,78 €. U poređenju sa podacima iz 25 zemalja članica Evropske unije mjesečna pretplata je na najnižem nivou. Ovaj podatak ukazuje na potrebu sprovođenja daljeg rebalansa tarifa, s obzirom da je cijena mjesečne pretplate ispod nivoa troškova.

Tarife za lokalni saobraćaj su, takođe, utvrđene na nivou ispod stvarnih troškova pružanja servisa i subvencionišu se i dalje iz prihoda po osnovu međumjesnog i međunarodnog saobraćaja. Na osnovu uporednih podataka o visini cijene sa PDV-om za lokalne pozive u trajanju od 3 minuta Telekoma Crne Gore i fiksnih operatora iz 25 zemalja članica EU može se zaključiti da su cijene Telekoma za fizička i pravna lica među najnižim u Evropi.

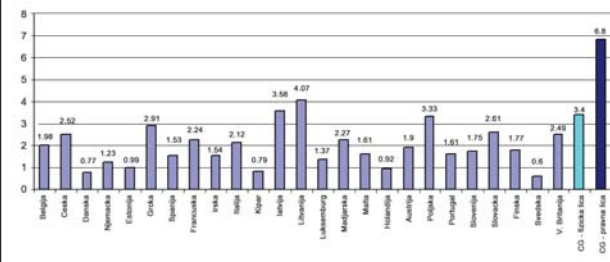
Cijena 3 minuta međumjesnog saobraćaja za fizička lica Telekoma Crne Gore od 12,04 € je polovina EU prosjeka, dok je u slučaju pravnih lica cijena oko EU prosjeka, što je ilustrovano na sljedećem grafiku.

Cijena sa PDV-om 10 minuta međunarodnog saobraćaja za susjedne države je u slučaju fizičkih lica među najvećim u odnosu na zemlje članice EU, dok je cijena za pravna lica 3,5 puta veća od EU prosjeka.

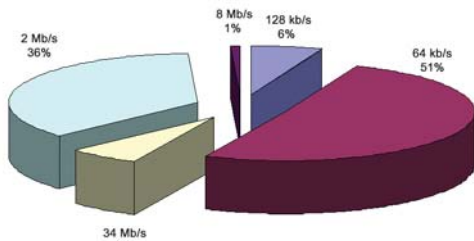
Cijena 10 minuta međunarodnog saobraćaja za susjedne države sa PDV

Iznajmljene linije

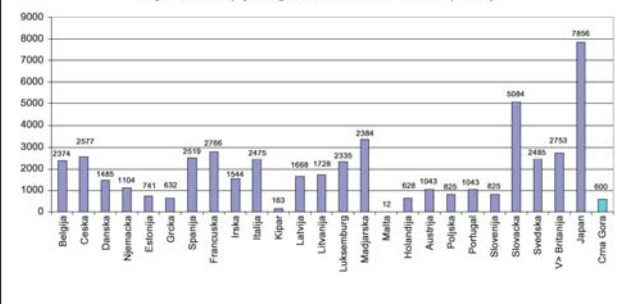
Telekom Crne Gore, takođe, nudi servis iznajmljenih linija. Struktura iznajmljenih međumjesnih linija prema kapacitetu je data sledećim grafikonom:

Iznajmljene međumjesne linije (%)

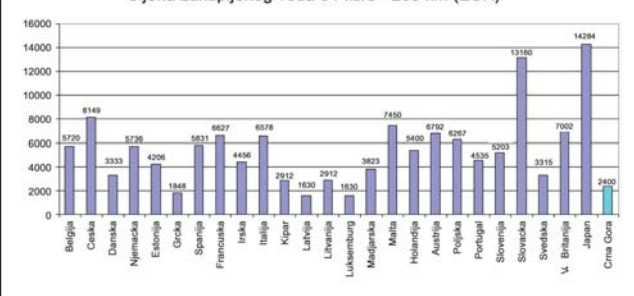

Podaci koji se odnose na cijene iznajmljenih linija dati su u poređenju sa državama članicama EU, za rastojanja 2 km i 200 km za digitalne iznajmljene linije u okviru Crne Gore. Cijene se odnose na godišnji zakup bez PDV-a.

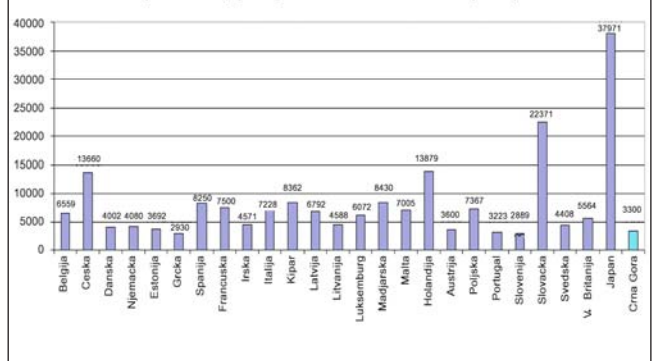
Cijena zakupljenog voda 64 kb/s - 2 km (EUR)

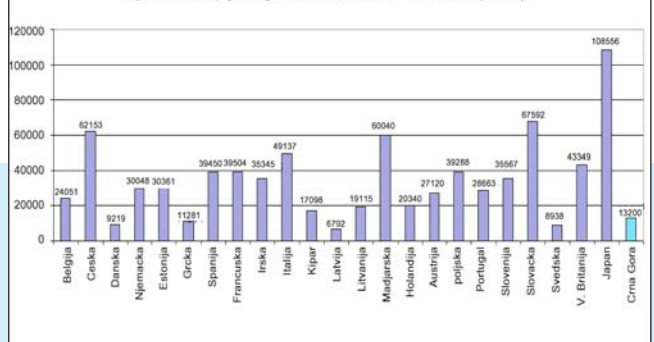
Cijena zakupljenog voda 64 kb/s - 200 km (EUR)

Cijena zakupljenog voda za 2Mb/s - 2 km (EUR)

Cijena zakupljenog voda za 2Mb/s - 200 km (EUR)

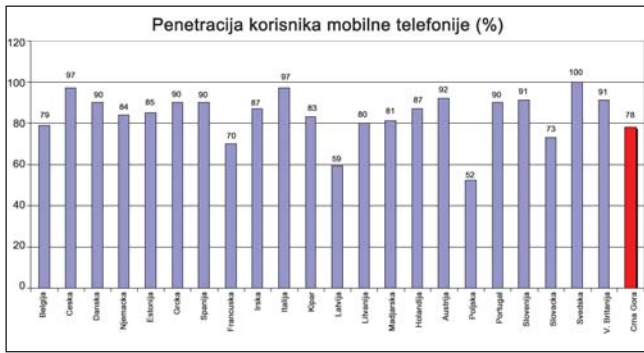
2.2. MOBILNA TELEFONIJA

Tržište mobilne telefonije u Crnoj Gori ima karakteristike duopola, čine ga:

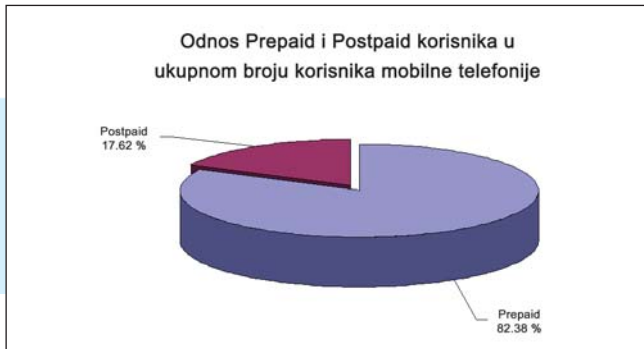
- ProMonte GSM, kompanija u 100% vlasništvu Telenor Mobile Communications AS, najvećeg provajdera telekomunikacionih servisa u Norveškoj, koji je otpočeo sa komercijalnim radom 1996. godine;
- Monet d.o.o, u vlasništvu Telekoma Crne Gore A.D., koji je otpočeo sa komercijalnim radom 2000. godine.

Broj korisnika

Oblast mobilne telefonije je segment sektora telekomunikacija koja ostvaruje najdinamičniji razvoj. Ukupan broj korisnika mobilne telefonije na kraju 2004. godine je iznosio 483.000, što predstavlja povećanje od 15% u odnosu na prethodnu 2003. godinu. Ovaj broj korisnika odgovara penetraciji od 78% i kreće se u granicama prosjeka u zemljama članicama Evropske unije (prosječna stopa penetracije u EU 25 je iznosila 83%), što je ilustrovano na sljedećem grafiku.

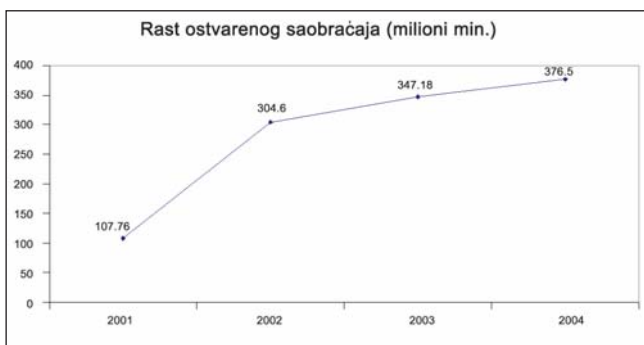
Najveća stopa rasta u 2004. godini u poređenju sa prethodnom godinom evidentirana je na strani prepaid korisnika (16%), što je povećalo njihovo relativno učešće u ukupnoj strukturi korisnika. Jedan od faktora koji determinišu visoke stope rasta na tržištu mobilnih telekomunikacija jeste uvođenje inovativnih i fleksibilnih cjenovnih šema koje nude brojne povoljnosti svojim korisnicima.

Konkurencija se ne reflektuje samo na cijene i raznovrsnost usluga koje operatori pružaju, već vodi i poboljšanju kvaliteta signala, pokrivenosti teritorije i dr. Prema podacima operatora, ProMonte GSM signalom mreže pokriva više od 98% naseljene teritorije Crne Gore, a Monet teritoriju na kojoj živi 98% stanovništva Republike.

Obim i struktura saobraćaja

Ukupan ostvareni saobraćaj u mobilnoj telefoniji u 2004. godini je iznosio 376.501.374 minuta, što predstavlja rast od 8% u poređenju sa 2003. godinom. Trend rasta ukupnog saobraćaja u posljednje četiri godine prikazan je sljedećim grafikonom.

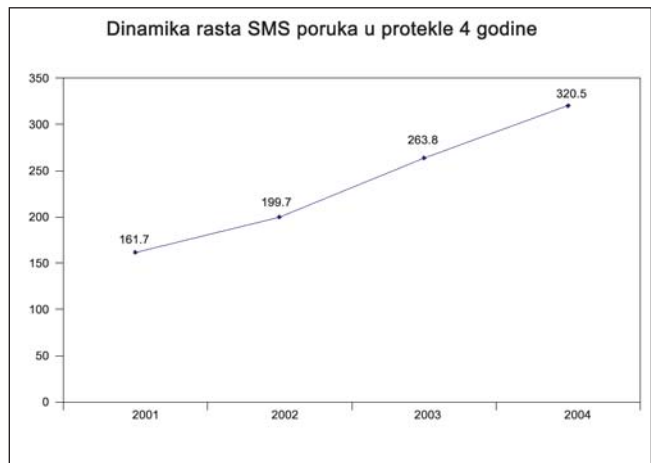

Struktura odlaznog saobraćaja mobilnih operatora prema mrežama drugih operatora je prikazana na sljedećim graficima:

U strukturi odlaznog saobraćaja Monet-a pozivi upućeni prema mreži ProMonte-a učestvuju sa 33%, dok u strukturi odlaznog saobraćaja ProMonte-a pozivi upućeni prema mreži Monet-a iznose 26%, što je rezultat razlike u broju pretplatnika. Kod oba operatora je dominantno učešće poziva unutar mreže (preko 50%). Obim ostvarenog odlaznog saobraćaja u 2004. godini kod ProMonte-a iznosio je 206.441.426 minuta, dok kod Monet-a iznosi 170.059.948 minuta.

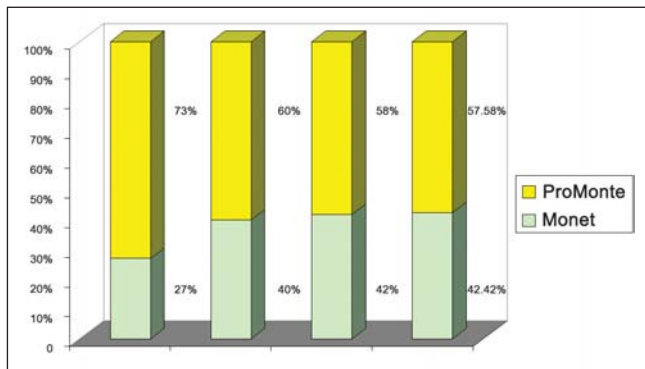
Trend rasta pokazuje i broj ostvarenih SMS poruka. U 2004. godini je evidentiran rast od 43% u poređenju sa prethodnom godinom. Dinamika rasta SMS poruka tokom protekle četiri godine prikazana je na sljedećem grafiku.

Tržišna pozicija Operatora

Tržišno učešće operatora prema broju korisnika mobilne telefonije tokom protekle četiri godine predstavljeno je sljedećim grafikom:

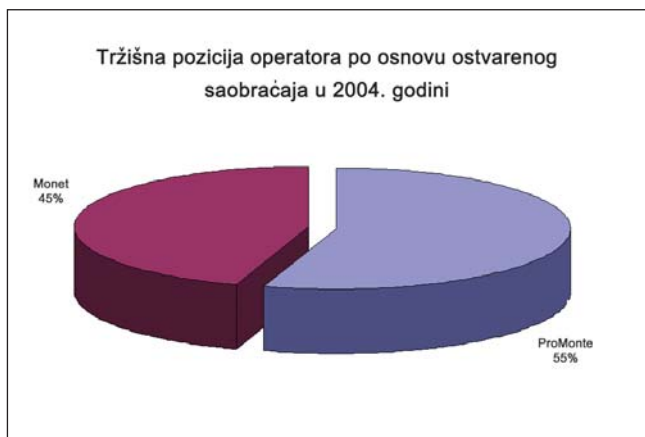

Uočava se relativno ujednačeno učešće na tržištu mobilne telefonije prema broju korisnika u posljednje dvije godine.

Tržišna pozicija operatora po osnovu ostvarenog ukupnog prihoda za 2004. godinu prikazana je na sljedećem grafikonu:

Tržišnu poziciju mobilnih operatora po osnovu ostvarenog saobraćaja u 2004. godini ilustruje naredni grafik:

2.3. SERVIS JAVNIH TELEFONSKIH GOVORNICA

U 2004. godini počeo je sa radom i treći pružalac usluga javnih telefonskih govornica, Bristol d.o.o. koji djelatnost obavlja na području opštine Herceg Novi. Do sada licence za obavljanje djelatnosti pružanja usluga javnih telefonskih govornica imaju:

- Montenegro Card d.o.o.¹ koji je osnovan 17. 11. 1999. godine sa vlasničkom strukturom: Telekom Crne Gore a.d (51%), Hellascom A.E. Atina (40%) i Jugoimport Mont d.o.o. (9%);
- Pošta Crne Gore d.o.o.² koja je osnovana 31. 12.. 1998.godine odlukom o podjeli JP PTT saobraćaja Crne Gore na Poštu Crne Gore d.o.o. i Telekom Crne Gore a.d. i
- Bristol d.o.o.³ iz Herceg Novog, koji je osnovan 30. 07. 2003. godine.

Broj javnih telefonskih govornica

Montenegro Card je u stalnoj funkciji imao oko 240 javnih telefonskih govornica instaliranih u većini gradova Crne Gore. Zbog potreba turizma tokom trajanja turističke sezone, instaliran je dodatni broj javnih govornica naročito u primorskim mjestima, tako da je maksimalan broj instaliranih govornica bio 413.

U Pošti Crne Gore d.o.o. je tokom godine bilo u funkciji oko 380 javnih telefonskih govornica.

Bristol d.o.o. je imao 14 instaliranih govornica i to isključivo na području opštine Herceg Novi.

Na bazi podataka o ukupnom broju govornica sva tri operatora tokom 2004. godine dobija se pokazatelj od prosječno 1,03 javnih telefonskih govornica na 1.000 stanovnika, odnosno u ljetnjem periodu od prosječno 1,30 javnih telefonskih govornica na 1.000 stanovnika što ukazuje na smanjenje broja govornica u odnosu na 2003. godinu.

Obim saobraćaja

Na kraju 2004. godine zabilježen je dalji trend smanjenja obima saobraćaja ostvarenog od javnih telefonskih govornica. Kao i prethodnih godina tokom turističke sezone došlo je do povećanja obima saobraćaja što se zaključuje i na osnovu strukture ostvarenog saobraćaja koja je bila sljedeća: lokalni saobraćaj 1,64%, međumjesni saobraćaj 2,62%, saobraćaj prema Srbiji 31,87%, međunarodni saobraćaj 39,43% i saobraćaj prema mobilnim mrežama 24,44%.

¹ Licenca za obavljanje djelatnosti je izdata od strane Agencije za telekomunikacije dana 27. 12. 2001. godine

² Licenca za obavljanje djelatnosti je izdata od strane Agencije za telekomunikacije dana 27. 12. 2001. godine

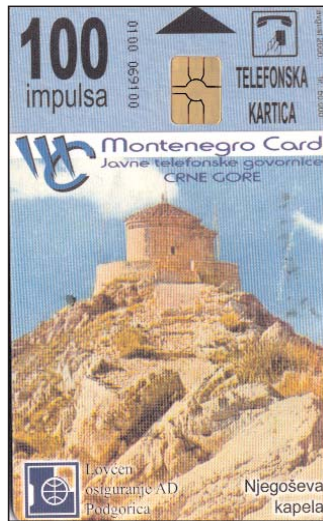
³ Licenca za obavljanje djelatnosti je izdata od strane Agencije za telekomunikacije dana 15. 06. 2004. godine

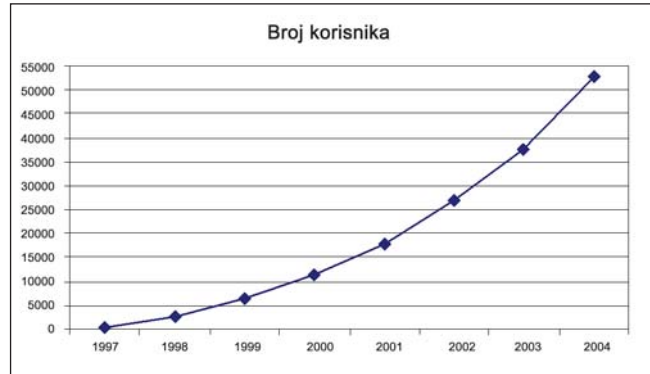
Pošta Crne Gore je u 2004. godini ostvarila 130.049.000 impulsa, što predstavlja smanjenje ostvarenog saobraćaja (u impulsima) od 10,53% u odnosu na 2003. godinu.

Montenegro Card je u 2004. godini ostvario 21.528.806 impulsa, što predstavlja smanjenje ostvarenog saobraćaja (u impulsima) od 34,18% u odnosu na 2003. godinu.

Bristol je u 2004. godini ostvario 3.350.444 impulsa.

Crna Gora povećao se za 31% u odnosu na 2003. godinu i na kraju 2004. godine je iznosio 49.165, dok se broj pretplatnika MontSky-a povećao skoro 6 puta u odnosu na 2003. godinu i iznosio je 3.742. Prikaz porasta broja dial-up korisnika u Crnoj Gori u periodu od 1997-2004. godine je dat na sljedećem grafiku.

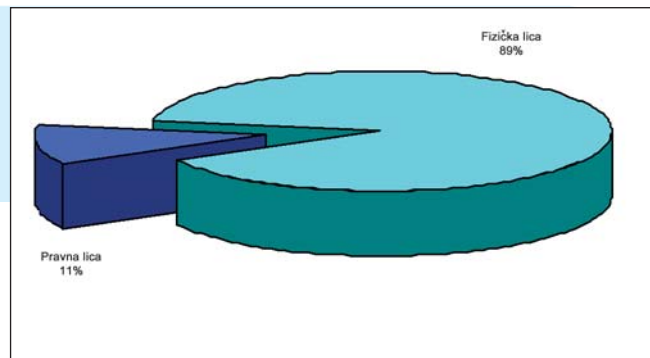

2.4. INTERNET SERVIS

Na kraju 2004. godine dva Internet servis provajdera (ISP) su obavljala djelatnost na osnovu izdatih licenci od strane Agencije za telekomunikacije i to **Internet Crna Gora**⁴ i **MontSky**⁵. I dalje je Internet Crna Gora imao dominantnu poziciju sa 93% udjela na tržištu.

Tokom 2004. godine došlo je i do promjene vlasničke strukture provajdera Internet Crna Gora. Nakon što je otkupio 60% akcija koje su bile u privatnom vlasništvu na kraju 2004. godine Telekom Crne Gore je posjedovao 85% akcija dok je preostalih 15% akcija bilo u vlasništvu Vlade Crne Gore.

Odnos između kategorije predplatnika fizičkih i pravnih lica se promjenio u odnosu na 2003. godinu i zabilježen je porast korisnika u svojstvu pravnih lica i to za 1%.

	Internet Crne Gore	MontSky
Početak rada	1997.	2003.
Pristup Internek kičmi	155 Mbit/s	2 Mbit/s
Broj pristipnih linija	1620	60
Broj pristunih tačaka (POP)	12	1
Negeografski broj	9802	9830
Vlasnička struktura	85% Telekom Crne Gore 15% Vlada Crne Gore	100% Informatika Montenegro

U odnosu na 2003. godinu Internet Crna Gora je povećao pristup Internet kičmi sa 68 Mbit/s na 155 Mbit/s.

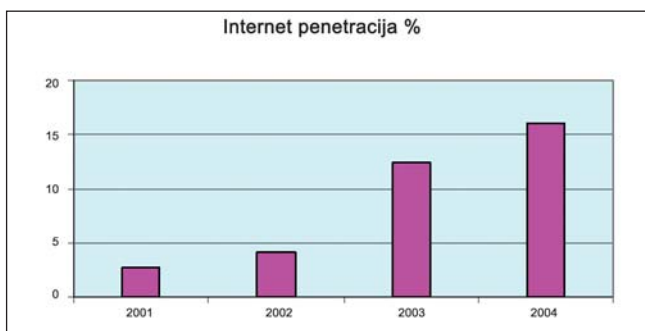
Dominantan način pristupa Internetu je i dalje putem dial-up-a. Broj korisnika Interneta u Crnoj Gori je u stalnom porastu: broj dial-up pretplatnika Internet

Obzirom na činjenicu da isti korisnički nalog koristi veći broj korisnika (članovi porodice, studenti itd.) procjenjuje se da u Crnoj Gori ima oko 100.000 korisnika Interneta što daje penetraciju od 16%, što je povećanje od 3,5% u odnosu na 2003. godinu. Na sljedećem grafiku je data Internet penetracija u Crnoj Gori u posljednje 4 godine.

⁴ Internet Crna Gora doo je počeo sa radom 1997. godine, a licencu za obavljanje djelatnosti je dobio od strane Agencije početkom 2002. godine.

⁵ MontSky – Informatika Montenegro je počeo sa radom krajem 2003. godine a licencu za obavljanje djelatnosti je dobio od strane Agencije za telekomunikacije 2002. godine.

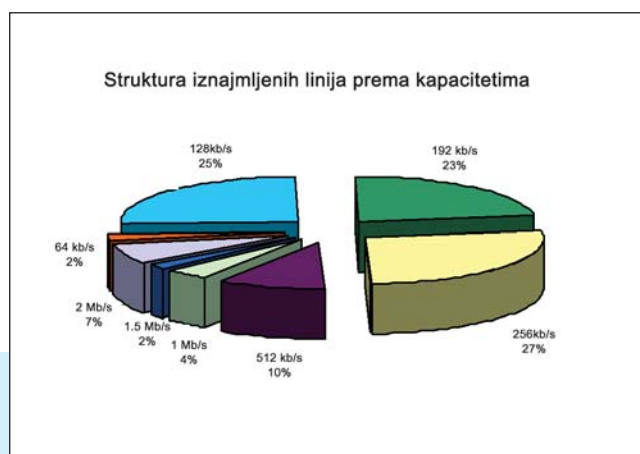
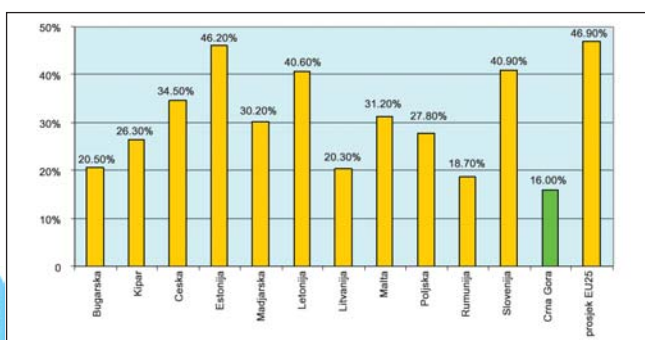

Internet Crna Gora nudi korisnicima mogućnost pristupa Internetu putem direktne linije sljedećih kapaciteta: 64 kbit/s, 128 kbit/s, 192 kbit/s, 256 kbit/s, 512 kbit/s, 1 Mbit/s, 2 Mbit/s. Na kraju 2004. godine Internet Crna Gora je imala 123 iznajmljene linije dok je MontSky ostao na nivou od 2003. godine (1 iznajmljena linija).

Struktura iznajmljenih linija ICG prema kapacitetima prikazana je na narednom u grafiku.

Komparativna analiza stope Internet penetracije u Crnoj Gori sa državama Centralne i Jugoistočne Evrope i prosjeka u zemljama Evropske unije data je na sljedećem grafiku.

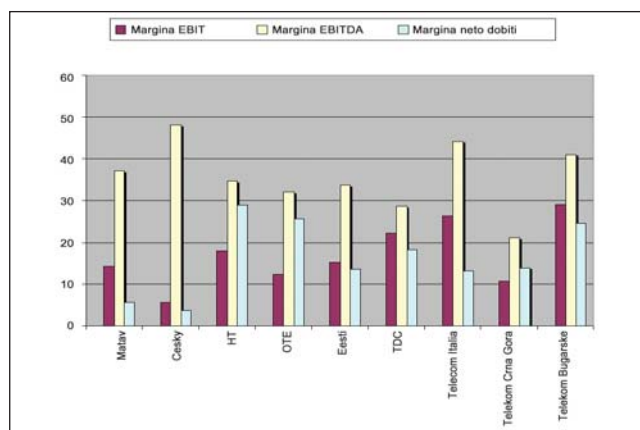

2.5. ANALIZA FINANSIJSKIH PERFORMANSI TELEKOMUNIKACIONIH OPERATORA

FIKSNI OPERATOR: TELEKOM CRNE GORE

Za potrebe „benchmarking” analize pokazatelja profitabilnosti Telekoma Crne Gore korišćeni su sledeći indikatori komparabilnih telekomunikacionih kompanija iz okruženja:

- stopa neto dobiti (margina neto dobitka);
- stopa prinosa na sopstvena sredstva (ROE);
- stopa poslovne dobiti (EBIT margina) i
- stopa reproduktivne sposobnosti (EBITDA margina).

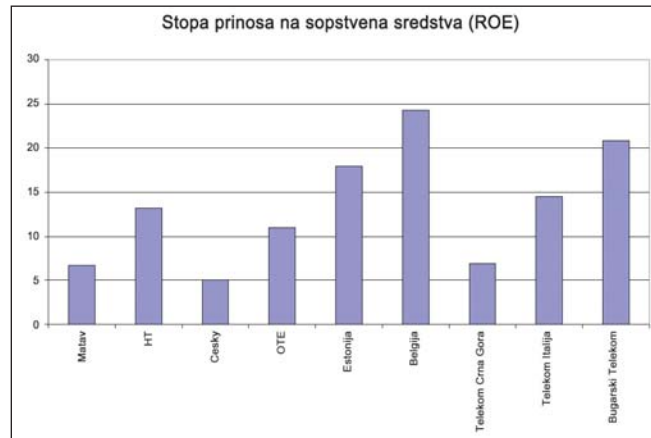
Pokazatelji	MATAV grupa Mađarska	Eesti-Estonija	HT-Hrvatska	Česky telekom	OTE-Grčka	TDCBelgija	Telecom-Italija	Telekom Crne Gore	Bulgarian telecommun
Margina EBIT (%)	14,2	15,24	18,00	5,7	12,51	22,34	26,25	10,8	29,03
Margina EBITDA (%)	37,1	33,59	34,61	48,00	31,9	28,5	44,18	21,2	40,95
Margina neto dobiti (%)	5,8	13,54	28,79	3,77	25,59	18,41	13,24	13,95	24,42

Telekom Crne Gore ostvaruje **marginu neto dobitka** od 13,95% i ona odgovara prosjeku grane. Vrijednost pokazatelja stope poslovnog dobitka (EBIT margina) za Telekom Crne Gore je 10,8%, što znači da je ispod prosjeka grane.

Stopa prinosa na sopstvena sredstva u komparativnoj analizi, sa iskustvom drugih preduzeća u istoj grani, pokazuje intenzitet sa kojima preduzeće stvarno raste tokom vremena.

Vrijednost stope prinosa na sopstveni kapital u slučaju Telekoma Crne Gore iznosi 6,9%, što je znatno ispod prosjeka grane koji iznosi 13,01%.

MOBILNI OPERATORI: PROMONTE GSM i MONET

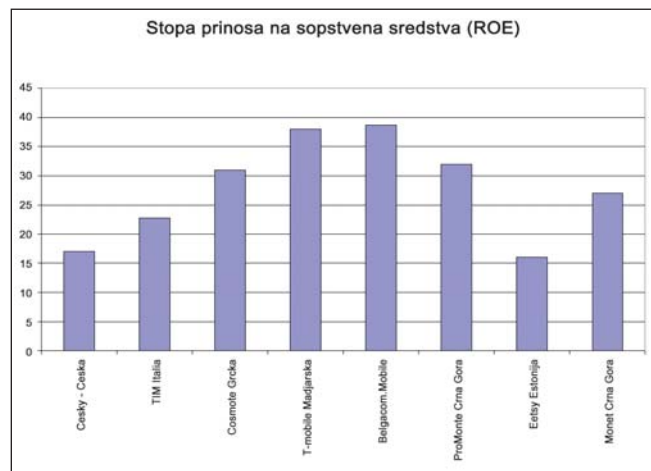
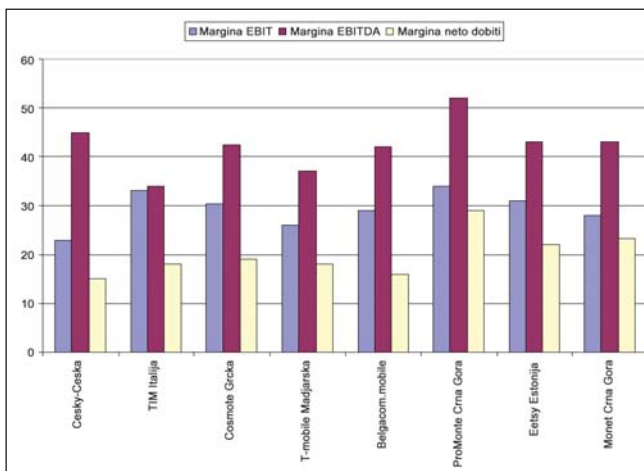
Poređenje indikatora profitabilnosti nakon sprovedene «benchmarking» analize uspješnosti poslovanja mobilnih operatora u Crnoj Gori sa operatorima iz zemalja okruženja dat je u narednoj tabeli:

	Česky Telecom	TIM ITALI	GRČKI COSMOT	T.MOBILE MAĐARSK	BELGA COM.MOB	MOBTEL SLOVENIJ	PROMONTE	Eesty- Estonija	Monet doo
EBITDA	45	34	42,5	37	42,5	32,1	52	43	43
EBIT	23	33	30,3	26	29,1	9	34	31	28
NET INCOME	15	18	19	18	16,6	5,5	29	22	23,25
ROE	17	22,7	31	38	38,7	5,2	32	16	27

Analizirajući navedene indikatore mobilnih operatora (MONET-a i PROMONTE-a) i komparabilne telekomunikacione kompanije iz okruženja, možemo zaključiti da su oni visoko pozicionirani u grani, ostvarujući visoke stope profitabilnosti, što ilustruje sledeći grafikon:

U komparativnoj analizi stope prinosa na sopstvena sredstva (ROE) u istoj grani, ProMonte i Monet spadaju u visoko profitabilna preduzeća i iznad su granskog prosjeka.

3. PREGLED TELEKOMUNIKACIONIH AKTIVNOSTI

3.1. PRAVNA REGULATIVA

Prilikom donošenja podzakonskih akata uzimane su u obzir najnovije smjernice, principi, odluke i preporuke Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU – *International Telecommunications Union*), Konferencije Evropskih uprava za poštu i telekomunikacije (CEPT – *European Conference of Postal and Telecommunications Administrations*), Evropske unije (EU – *European Union*) kao i drugih relevantnih međunarodnih institucija.

Tokom 2004. godine donijeti su i stupili na snagu slijedeći pravilnici:

- **Pravilnik o uslovima korišćenja uređaja kratkog dometa koji se koriste za lokalne radio mreže u frekventijskom opsegu 2400-2483,5 MHz** (objavljen u “Službenom listu Republike Crne Gore”, broj 32/04);

Pravilnikom se propisuju uslovi korišćenja uređaja kratkog dometa za lokalne radio mreže u datom frekventijskom opsegu, uslovi pribavljanja licence za iznajmljivanje lokalnih radio mreža, procedure za registraciju operatora lokalne radio mreže, režim radio-frekvencija i tehnički uslovi za korišćenje uređaja, zabrana štetnih interferencija, inspeksijska kontrola i prekid rada uređaja kratkog dometa koji se koriste za lokalne radio mreže.

- **Pravilnik o dopuni Pravilnika o obrascima i naknadama za izdavanje dozvola za radio stanice** (objavljen u “Službenom listu Republike Crne Gore”, broj 35/04);

Pravilnikom je izvršena dopuna već postojećeg Pravilnika⁶ kojom se definiše način podnošenja zahtjeva za izdavanje dozvole za radio stanice na plovilu, kao i potrebna dokumentacija za dobijanje dozvole za radio stanicu na plovilu.

- **Pravilnik o uslovima za izradu tehničke dokumentacije za telekomunikacione mreže i telekomunikacionu opremu** (objavljen u “Službenom listu Republike Crne Gore”, broj 61/04);

Pravilnikom se uređuju uslovi za izradu tehničke dokumentacije neophodne za izgradnju i rekonstrukciju telekomunikacione mreže i telekomunikacione opreme po fazama izrade (glavni i projekat izvedenog stanja sa razrađenim djelovima uslova za svaki dio projekta u opštem, tekstualnom, grafičkom i tehničkom dijelu), zatim uslovi za tehničku kontrolu glavnog projekta, uslovi za vršioaca tehničke kontrole, kao forma i sadržina izvještaja o izvršenoj tehničkoj

kontroli. Ovaj Pravilnik je donijelo Ministarstvo ekonomije na predlog Agencije za telekomunikacije.

- **Pravilnik o tarifama javnih telekomunikacionih servisa** (objavljen u “Službenom listu Republike Crne Gore”, broj 73/04);

Pravilnikom se propisuju uslovi i postupak utvrđivanja tarifa javnih telekomunikacionih servisa, uz jasno određenje primjene tog Pravilnika (u slučaju kada postoji jedan javni telekomunikacioni operator i pružalac servisa odnosno u slučaju kada jedan operator i pružalac servisa ima značajnu tržišnu poziciju ili kada više operatora i pružaoca servisa imaju istu ili sličnu poziciju na tržištu), zatim principi tarifiranja, rokovi za postupanje Agencije po zahtjevu, prava na ponudu popusta, besplatni pozive, vremenski bazirano tarifiranje, telefonska pretplata, naknade za zasnivanje pretplatničkog odnosa i oslobođenje od plaćanja jednokratne naknade, seoba telefonskog priključka, promjene pretplatničkog ugovora, tarifni paketi, obaveza dostave evidencije o tarifama Agenciji za telekomunikacije, važenje istovjetnih uslova korišćenja usluga i za svoj račun i nadzor.

Tokom 2004. godine Agencija je uradila i pripremila za objavu ili otpočela izradu sljedećih pravilnika i dokumenata:

- **Plan namjene radio-frekvencija u Crnoj Gori**⁷
- **Plan numeracije, adresiranja i naknada za blokove brojeva i adresa**
- **Nacrt Pravilnika o uslovima pružanja Internet servisa u Crnoj Gori**
- **Nacrt Pravilnika o kvalitetu servisa govorne telefonije**

3.2. ZAŠTITA KORISNIKA I RJEŠAVANJE SPOROVA

U sklopu opštih nadležnosti, Agencija za telekomunikacije veliku pažnju posvećuje zaštiti interesa korisnika javnih telekomunikacionih servisa i rješavanju sporova kako između telekomunikacionih operatora međusobno, tako i između telekomunikacionih operatora sa jedne i pravnih i fizičkih lica (vlasnika objekata, zemljišta i sl.) sa druge strane. Tokom 2004. godine broj korisnika koji se obratio Agenciji za telekomunikacije u cilju preispitivanja odluka pojedinih TK centara na visinu telefonskih računa je bio tri puta veći u odnosu na 2003. godinu što se vidi i iz naredne tabele u kojoj je dat prikaz broja podnijetih zahtjeva za preispitivanje odluka telekomunikacionih centara.

⁶ Pravilnik o obrascima i naknadama za izdavanje dozvola za radio stanice objavljen je u “Službenom listu Republike Crne Gore” broj 66 od 08. decembra 2003. godine.

⁷ Plan namjene radio-frekvencija u Crnoj Gori je objavljen u “Službenom listu Republike Crne Gore” broj 11 od 01. marta 2005. godine

Godina	2001	2002	2003	2004
Broj podnijetih zahtjeva	22	34	42	123

Krajem 2004. godine uočen je veći broj reklamacija korisnika Internet servisa na iznose telefonskih računa za pojedine obračunske periode. Uvidom u listinge poziva ovih korisnika utvrđeno je da se na listinzima pojavljuju pozivi prema udaljenim međunarodnim destinacijama za koje je naknadnom analizom od strane posebno formirane komisije u Agenciji utvrđeno da se radi o takozvanim Internet prevarama – ilegalno instaliranim hakerskim programima na računarima korisnika usluga Telekoma Crne Gore. Povodom ovih slučajeva, Agencija za telekomunikacije je donijela Rješenje kojim je Telekomu Crne Gore naloženo da:

- blokira odlazne pozive prema udaljenim međunarodnim lokacijama sa kojih su izvršene prevare;
- svakodnevno dostavlja Agenciji za telekomunikacije listing ostvarenih poziva prema inostranstvu, koji će sadržati sve pozive na kojima je ostvareno više od 4000 impulsa;
- u skladu sa nalogima Agencije za telekomunikacije informiše korisnike u cilju suzbijanja pojava koje su bile predmet ovog rješenja.

Tokom 2004. godine Agencija za telekomunikacije je učestvovala u rješavanju sporova između Telekoma Crne Gore i Skupštine opštine Bijelo Polje, spora između Telekoma Crne Gore i preduzeća PIT STOP iz Podgorice kao i spora između Informatike Montenegro – MontSky-a, drugog Internet provajdera u Crnoj Gori i Telekoma Crne Gore.

3.3. INTERKONEKCIJA

Značaj koji interkonekcija ima u razvoju konkurentnog tržišta telekomunikacija je presudan. Imajući u vidu tu činjenicu, Agencija je uradila Pravilnik o opštim uslovima ugovora o interkonekciji⁸ kao svoj prvi regulatorni akt, koji zajedno sa Zakonom o telekomunikacijama formira regulatorni okvir za ovu važnu oblast.

U 2004. godini su nastavljene dalje aktivnosti u oblasti interkonekcije. Najznačajniji posao je objavljivanje Referentene interkonekcionije ponude od strane Telekoma Crne Gore na koju je Agencija dala saglas-

nost, u skladu sa članom 6 Pravilnika o opštim uslovima ugovora o interkonekciji.

U martu 2004. godine je potpisan ugovor o interkonekciji između ProMonte-a i Mobtel-a iz Srbije. Povezivanje ovih mobilnih operatera je ostvareno putem radio relejnog linka Andrijevića– Jadovnik. Sredinom 2004. godine su potpisani novi ugovori o interkonekciji Telekoma Crne Gore sa mobilnim operatorima ProMonte GSM i Monet, s tim da će se ti ugovori primjenjivati od početaka 2004. godine. Značajne promjene u odnosu na do tada važeće ugovore su izvršene u dijelu tarifa za interkonekciju.

Tarife za interkonekciju

Prema novim ugovorima o interkonekciji između Telekoma Crne Gore i mobilnih operatera, došlo je do smanjenja interkonekcionih tarifa za terminaciju poziva u fiksnu i mobilnu mrežu.

Nova tarifa za terminaciju poziva u fiksnu mrežu Telekoma Crne Gore, koju plaćaju mobilni operatori iznosi 6.1 € cent/min, što predstavlja smanjenje od 17.5% u odnosu na 2003. godinu.

Nova tarifa za terminaciju poziva u mobilnu mrežu koju Telekom Crne Gore plaća mobilnim operatorima iznosi 16.5 € cent/min, što predstavlja smanjenje od 7.8% u odnosu na 2003. godinu. Tarifa koju mobilni operatori plaćaju između sebe za pozive koji idu iz jedne mobilne mreže u drugu su ostale na nivou iz 2003. godine i iznosi 3 € cent/min, što pokazuje da ove tarife nijesu troškovno orijentisane.

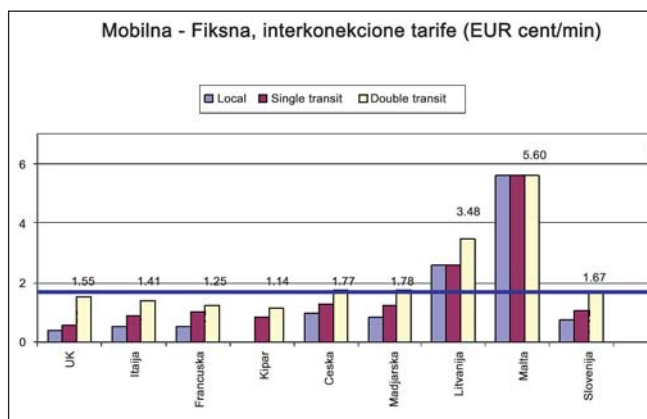
Na sljedećem grafiku su prikazane tarife za interkonekciju za pozive iz mobilne mreže u fiksnu mrežu, za države članice EU. U većini država se primjenjuju sva tri tipa naknada za interkonekciju (*local, single transit i double transit*)⁹, što nije slučaj u Crnoj Gori. Na grafikonu je data i prosječna vrijednost naknade za *double transit* interkonekciju za 25 članica EU koja iznosi 1.61 € cent/min, što je mnogo manje nego u Crnoj Gori. U periodu od 2000–2004. godine tarife za terminaciju u fiksnu mrežu su značajno smanjene, tj. 55% za *single transit*, 36% za *local* i 22% za *double transit*.

⁸ Pravilnik o opštim uslovima ugovora o interkonekciji je objavljen u “Službenom listu Republike Crne Gore” broj 36, 24. jula 2001. godine.

⁹ Postoje tri tipične kategorije servisa terminacije poziva koje se pružaju u fiksnim telefonskim mrežama:

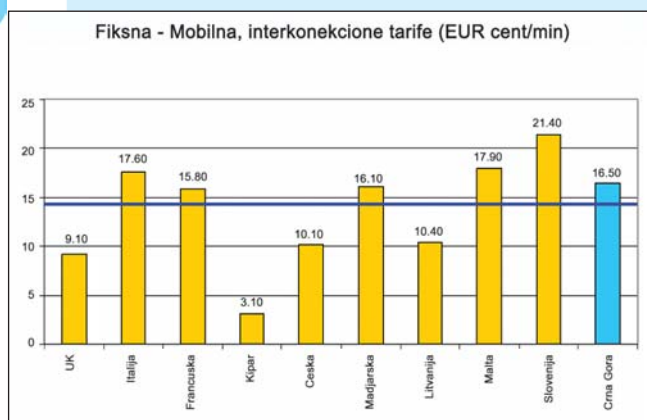
- *Local* terminacija poziva: kada se pozivi prenose preko interkonekcionog linka do lokalne centrale na koju je direktno povezan krajnji korisnik.
- *Single transit* terminacija poziva: kada se pozivi prenose preko interkonekcionog linka do tranzitne centrale koja ima direktan link sa lokalnom centralom na koju je direktno povezan krajnji korisnik.
- *Double transit* terminacija poziva: kada se pozivi prenose preko interkonekcionog linka do tranzitne centrale koja nema direktan link sa lokalnom centralom na koju je direktno povezan krajnji korisnik.

Izvor: European Electronic Communications Regulation and Markets 2004 -10th Report

Sljedeći grafikon pokazuje uporedne podatke za interkonekzione tarife za pozive iz fiksne mreže u mobilnu mrežu, kao i prosjek za te tarife u 25 članica EU. Kao što se sa grafikona vidi, Nivo ovih tarifa u Crnoj Gori je nešto iznad prosjeka u članicama EU koji iznosi 14.7 € centa/min. Takođe, treba napomenuti činjenicu da se tarifa za terminaciju u mobilnu mrežu značajno smanjuje proteklih godina u članicama EU, a prosječno smanjenje u posljednjih godinu dana je iznosilo 14%.

Izvor: European Electronic Communications Regulation and Markets 2004 -10th Report

3.4. TARIFNA POLITIKA, REBALANS TARIFA I UTICAJ REBALANSA TARIFA NA KRAJNJE KORISNIKE

Tarifna politika predstavlja značajan segment iz oblasti telekomunikacija koji je nadležnosti Agencije za telekomunikacije. Takav odnos prema ovom pitanju izražen je i kroz Zakon o telekomunikacijama kojim

je pored ostalog utvrđeno da Agencija za telekomunikacije utvrđuje, u konsultaciji sa operatorom ili pružaocem servisa, poseban režim za regulaciju cijena koji se može primijeniti na javne telekomunikacione operatore ili pružaoce javnih telekomunikacionih servisa, u slučaju kada postoji samo jedan javni telekomunikacioni operator ili pružalac javnih telekomunikacionih servisa, ili kada jedan javni telekomunikacioni operator ili pružalac javnih telekomunikacionih servisa ima značajnu poziciju na tržištu.

Tarife za javne telekomunikacione servise koji se pružaju na konkurentskim osnovama utvrđuju sami telekomunikacioni operatori i pružaoce telekomunikacionih servisa. Kod određivanja tarifa koje se primjenjuju u posebnom režimu, Agencija polazi od toga da:

- Omogući nosiocima licenci da pokriju opravdane troškove pružanja servisa, uz dovoljno povećanje kapitala da omogući finansiranje novih investicija;

- Podstiče efikasnost funkcionisanja i porast profita kao rezultat smanjenja troškova pružanja servisa, s tim da nosilac licence mora zadovoljiti sve licencom definisane uslove u vezi sa pružanjem i kvalitetom servisa;

- Ne bude diskriminatorne politike, odnosno da nivo i struktura cijena budu povezani sa troškovima pružanja servisa.

U cilju implementacije ovih odredaba Zakona, Agencija je, poslije obavljenog procesa javnih konsultacija i stručne rasprave tokom seminara "Regulatorna djelatnost u tarifiranju telekomunikacionih servisa" donijela Pravilnik o tarifama javnih telekomunikacionih servisa¹⁰. Pravilnikom se propisuju uslovi i postupak utvrđivanja tarifa u slučaju kada postoji samo jedan javni telekomunikacioni operator ili pružalac javnih telekomunikacionih servisa, ili kada pružalac javnih telekomunikacionih servisa ima značajnu tržišnu poziciju za neki servis.

¹⁰ Pravilnik o tarifama javnih telekomunikacionih servisa je objavljen u "Službenom listu Republike Crne Gore" broj 73 od 03. decembra 2004. godine

Pored donošenja Pravilnika o tarifama, jedno od značajnih pitanja iz ove oblasti na kom je rađeno tokom 2004. godine, jeste rebalans tarifa. Naime, u Republici Crnoj Gori, kao i u većini zemalja u razvoju čiji su telekomunikacioni operatori bili u državnom vlasništvu ili je država imala većinsku vlasničku strukturu, tarife za lokalni saobraćaj javnog fiksnog telekomunikacionog operatora, mjesečna pretplata i međugradski pozivi, po pravilu, su mnogo niži od troškova pružanja tih servisa. Usljed toga se primjenjuje unakrsno subvencioniranje, uglavnom iz prihoda od pružanja servisa međunarodnog saobraćaja, gdje su tarife daleko veće od troškova poziva. Tako na primjer mjesečna pretplata u Crnoj Gori za fizička lica iznosi 2,56 €, tarifa za lokalne pozive do 01. decembra 2004. godine je iznosila 0,3 € cent/min, a tarifa za međunarodne pozive do 01. decembra 2004. godine je iznosila 32 € cent/min, dok recimo u Hrvatskoj pretplata iznosi 8,1 €, tarifa za lokalni poziv 3,1 € cent/min, odnosno 25 € cent/min za međunarodni poziv, dok u Italiji tarife pomenutih kategorija iznose 14,57 € za pretplatu odnosno 3,9 € cent/min i 21,2 € cent/min za lokalne i međunarodne pozive, respektivno.

Zbog ovakvog stanja u oblasti cijena telekomunikacionih servisa, te obaveze po osnovu domaćih i međunarodnih propisa po pitanju rebalansa tarifa, Agencija za telekomunikacije je dala saglasnost na Odluku Odbora direktora Telekom Crne Gore a.d. Podgorica o povećanju cijena za lokalni saobraćaj za 200%, kao i smanjenju cijena telefonskog saobraćaja ka mobilnim operatorima za 15% i smanjenju cijena međunarodnog telefonskog saobraćaja za 15%, čime je učinjen prvi korak u vezi rebalansa tarifa. Navedena odluka se primjenjuje od 01. decembra 2004. godine.

I pored toga što je došlo do velikog povećanja tarifa lokalnih poziva i određenog smanjenja tarifa ka mobilnim operatorima i međunarodnog saobraćaja, može se konstatovati, da su cijene navedenih servisa i dalje znatno niže, odnosno znatno više od cijena istih servisa u zemljama u okruženju i zemalja EU, što nameće potrebu njihovog daljeg rebalansiranja.

Imajući u vidu naprijed navedeno, kao i činjenicu da je rebalans tarifa proces koji zbog objektivnih okolnosti (prije svega standarda stanovništva), treba da se realizuje fazno, krajem prošle godine Agencija je dala saglasnost na predloženi rebalans tarifa za 2005, 2006. i 2007. godinu i podržala metodologiju rebalansa regulisanih tarifa za period od 2008. do 2010. godine koju je donio Odbor direktora Telekom Crne Gore. Navedenim planom rebalansa, obuhvaćene su promjene tarifa za fizička i pravna lica: mjesečne telefonske pretplate, lokalnog saobraćaja, međumjesnog telefonskog saobraćaja – zona I, međumjesnog saobraćaja - zona II, saobraćaja prema mobilnim opera-

torima – zona III, međunarodnog saobraćaja i interkonekcije. Planirane izmjene tarifa za 2006. i 2007. godinu, izvršice se u četvrtom kvartalu 2006. godine odnosno u četvrtom kvartalu 2007. godine, o čemu će Agencija za telekomunikacije donijeti posebno rješenje.

3.5. AKTIVNOSTI NA IZDAVANJU LICENCI

Od osnivanja pa do kraja 2004. godine Agencija za telekomunikacije je izdala ukupno 76 licenci: 69 posebnih¹¹ i 7 opštih. U sljedećoj tabeli je dat prikaz broja izdatih licenci po godinama za telekomunikacione operatore koji su pod nadležnošću Agencije za telekomunikacije.

Godina	2001.	2002.	2003.	2004.
Broj izdatih licenci	5	10	13	12

Posebne licence za telekomunikacione mreže i telekomunikacione servise

Posebnom licencom za telekomunikacione mreže i telekomunikacione servise, na osnovu Pravilnika o načinu izdavanja i registru opštih i posebnih licenci¹² daje se pravo korisniku da gradi, posjeduje, eksploatiše i održava javnu telekomunikacionu mrežu u cilju pružanja javnih telekomunikacionih servisa.

U 2004. godini Agencija za telekomunikacije je izdala posebne licence za telekomunikacione mreže i telekomunikacione servise sljedećim telekomunikacionim operatorima i pružaocima telekomunikacionih servisa:

Preduzeću Bristol d.o.o.

Posebna licenca za pružanje telekomunikacionog servisa javnih telefonskih govornica na teritoriji opštine Herceg Novi, na period od 10 godina.

Preduzeću Sky Sat d.o.o.

Posebna licenca za izgradnju, održavanje i iznajmljivanje telekomunikacione radio mreže, na period od 10 godina.

Posebne licence za korišćenje radio-frekvencija

Posebnom licencom za korišćenje radio-frekvencija, na osnovu Pravilnika o načinu izdavanja i registru opštih i posebnih licenci daje se pravo korišćenja funkcionalne radio mreže i korišćenja radio frekvencija u cilju prenosa, predaje i prijema poruka za potrebe svoje djelatnosti.

¹¹ Agencija za telekomunikacije je izdala 36 licenci za radiodifuzne operatore na teritoriji Crne Gore koje je nakon osnivanja preuzela Agencija za radiodifuziju sa svim pravima i obavezama koje su u njima definisane.

¹² Pravilnik o načinu izdavanja i registru opštih i posebnih licenci je objavljen u "Službenom listu Republike Crne Gore" broj 08/2002.

Agencija je u 2004. godini izdala licence za korišćenje radio-frekvencija sljedećim telekomunikacionim operatorima:

Fakultetu za pomorstvo Kotor

Posebna licenca za postavljanje i korišćenje GMDSS radio opreme i korišćenje radio frekvencija za svoje potrebe, na period od 5 godina.

Preduzeću Nafa Perović d.o.o.

Posebna licenca za radio mrežu i korišćenje radio frekvencija za potrebe vršenja taksi djelatnosti, na period od 10 godina.

Preduzeću Cuca Commerce d.o.o.

Posebna licenca za radio mrežu i korišćenje radio-frekvencija za potrebe vršenja taksi djelatnosti, na period od 10 godina.

Konzulatu Sjedinjenih Američkih Država

Posebna licenca za funkcionalnu radio mrežu i korišćenje radio-frekvencija u cilju prenosa, predaje i prijema poruka za potrebe svoje djelatnosti, na period od 10 godina.

Preduzeću Bel Pagette Bell Message d.o.o.

Posebna licenca za javnu telekomunikacionu mrežu za jednosmjerno pozivanje osoba i za radio mrežu i korišćenje radio-frekvencija za potrebe vršenja taksi djelatnosti, na period od 10 godina.

Preduzeću ZRZ Montenegro d.o.o.

Posebna licenca za radio mrežu i korišćenje radio-frekvencija za potrebe vršenja taksi djelatnosti na području opštine Herceg Novi, na period od 10 godina.

Preduzeću ZRZ Montenegro d.o.o.

Posebna licenca za radio mrežu i korišćenje radio-frekvencija za potrebe vršenja taksi djelatnosti na području opštine Tivat, na period od 10 godina.

Preduzeću ZRZ Montenegro d.o.o.

Posebna licenca za radio mrežu i korišćenje radio-frekvencija za potrebe vršenja taksi djelatnosti na području opštine Kotor, na period od 10 godina.

Preduzeću Protector d.o.o.

Posebna licenca za funkcionalnu radio mrežu i korišćenje radio-frekvencija u cilju prenosa, predaje i prijema poruka za potrebe svoje djelatnosti, na period od 10 godina.

Preduzeću Hotels Group Montenegro Stars d.o.o.

Posebnu licencu za funkcionalnu radio mrežu i korišćenje radio-frekvencija u cilju predaje i prijema poruka za potrebe svoje djelatnosti, na period od 5 godina.

Opšte licence

Opšta licenca, na osnovu Pravilnika o načinu izdavanja i registru opštih i posebnih licenci, izdaje se pravnom ili fizičkom licu za obavljanje telekomunikacionih aktivnosti za koje se ne traži posebna licenca, odnosno, gdje korisnik licence ne koristi radio-frekvencijski spektar, ne uživa posebna prava, niti mu se nameću posebne obaveze. Agencija za telekomunikacije je u 2004. godini izdala jednu opštu licencu, i to:

Preduzeću Televex d.o.o.

Opštu licencu za građenje, održavanje i unapređenje javne fiksne telekomunikacione mreže, na period od 5 godina.

3.6. AKTIVNOSTI NA IZDAVANJU DOZVOLA ZA RADIO STANICE

U toku 2004. godine, Agencija za telekomunikacije je izdala ukupno 350 dozvola za radio stanice. Dozvole za pojedine radio-stanice su izdate:

- preduzeću ProMonte GSM d.o.o. – 146 dozvola za radio stanice u radio-relejnim vezama, na period od 10 godina;

- preduzeću Telekom Crne Gore A.D. – 54 dozvole za radio stanice u radio-relejnim vezama, na period od 10 godina
- članovima Saveza radioamatera Crne Gore – 46 dozvola za radioamaterske stanice, na period od 4 godine;
- preduzeću Bel Pagette Bell Message – 20 dozvola za mobilne radio stanice u taxi vozilima, na period od 5 godina;
- preduzeću Hotels Group Montenegro Stars d.o.o. – 8 dozvola za radio stanice, na period od 5 godina;
- preduzeću Radio Euro Taxi d.o.o. – 9 dozvola za radio stanice u taxi vozilima, na period od 5 godina;
- 67 dozvola za radio stanice na plovilima, na period od 5 godina.

3.7. PROCEDURE ZA DOBIJANJE MEĐUNARODNOG POZIVNOG KODA ZA CRNU GORU

Međunarodni kod zemlje (*Country Code*) je pozivni broj u međunarodnom telefonskom saobraćaju i može da ima jednu, dvije ili tri cifre. Radi uključenja u međunarodni telefonski saobraćaj, nacionalni

planovi numeracije moraju da se uklope u jedinstveni Svjetski plan numeracije koji je izradila Međunarodna unija za telekomunikacije - ITU.

Tokom 2004. godine Agencija je pokrenula dvije inicijative po ovom pitanju i to:

- Izradu nacionalnog Plana numeracije i
- Dobijanje zasebnog međunarodnog telefonskog koda (*Country Code*).

Agencija za telekomunikacije je procijenila da su se stekli uslovi za podnošenje zahtjeva Međunarodnoj uniji za telekomunikacije za dobijanje posebnog "*Country Code*" za Crnu Goru i shodno zaključcima sa sjednice Savjeta Agencije za telekomunikacije održane u decembru 2004. godine upućen je zahtjev Međunarodnoj uniji za telekomunikacije - Birou za standardizaciju telekomunikacija za dodjelu posebnog međunarodnog telefonskog koda za Crnu Goru.

Zahtjev je prosljeđen preko Ministarstva za međunarodne ekonomske odnose sa inostranstvom Državne zajednice SCG, a dostavljeno je i Stalnoj misiji SCG pri Ujedinjenim nacijama i drugim međunarodnim organizacijama u Ženevi.

4. MONITORING RADIO FREKVENCIJSKOG SPEKTRA

Agencija za telekomunikacije je, na osnovu Elaborata o osnovama tehničke dokumentacije za realizaciju kontrole radio-frekvencijskog spektra u Crnoj Gori¹³, pristupila realizaciji sistema za monitoring radio-frekvencijskog spektra. Poštujući principe navedene u Elaboratu, Agencija je tokom 2004. godine sprovela niz aktivnosti u cilju koncipiranja i projektovanja sistema. Nakon sprovedenih mjerenja, uzimajući u obzir karakteristike i prostorni raspored potencijalnih ometačasa, kao i druge parametre shodno Kontrolnoj listi za ispitivanje lokacije za GKMC¹⁴, za Glavni kontrolno-mjerni centar predložena je lokacija na Dajbabskoj Gori sa geografskim koordinatama 42°25'02"N i 19°14'18"E i nadmorskom visinom od 153 metra. Agencija je pristupila aktivnostima na rješavanju imovinsko pravnih odnosa za predmetnu lokaciju na Dajbabskoj Gori, nakon čega će uslijediti izrada Glavnog projekta za objekat GKMC-a i opremanje istog.

U julu 2004. godine raspisan je međunarodni javni tender za prikupljanje ponuda za nabavku vozila,

opreme i uređaja za mobilnu kontrolno mjernu stanicu. Ponudu za mjernu opremu i uređaje, shodno raspisanom tenderu su dostavili tri ponuđača: Rohde&Schwarz iz Njemačke, Tadiran iz Izraela i TCI iz Sjedinjenih američkih država, dok su ponude za vozilo dostavili Rohde&Schwarz iz Njemačke i Ljetopis iz Podgorice, zastupnik Mercedes-a za Crnu Goru. Nakon sprovedene zakonom propisane procedure izbora najpovoljnije ponude, početkom 2005. godine Republička komisija za javne nabavke je dala saglasnost na potpisivanje ugovora o isporuci sa najpovoljnijim ponuđačima. Vozilo marke Mercedes Sprinter je kupljeno kod firme Ljetopis iz Podgorice, a mjerna oprema kod proizvođača Rohde&Schwarz. Opredjeljenjem Agencije da se posebno kupi mjerna oprema, a posebno odgovarajuće vozilo, stim da se naknadno vrši ugradnja mjerne opreme i uređaja u vozilo, a ne da se mobilna kontrolno mjerna stanica kupi po principu "ključ u ruke", uštedeno je oko 300.000 EUR-a¹⁵.

¹³ Elaborat o osnovama tehničke dokumentacije za realizaciju kontrole radio-frekvencijskog spektra u Crnoj Gori je uradila Ekspertska grupa za potrebe Agencije za telekomunikacije i isti je prihvaćen od strane Agencije u decembru 2003. godine

¹⁴ Handbook Spectrum Monitoring – Site Survey Checklist, Strana 82

¹⁵ Analizom iskustava u nabavci mobilnih kontrolno mjernih stanica kod istog proizvođača od strane nadležnih organa susjednih zemalja, može se zaključiti da je Agencija za telekomunikacije sklopila veoma dobre i ekonomski isplative ugovore za nabavku i opremanje mobilne kontrolno mjerne stanice.

5. ORGANIZACIJA MEĐUNARODNIH SKUPOVA

Težeći ka razmjeni iskustava na polju regulacije telekomunikacionog sektora u regionu i prepoznajući potrebu uključivanja šire javnosti u sagledavanje problema vezanih za telekomunikaciono tržište, a sve u cilju kreiranja kvalitetnog regulatornog režima, Agencija je tokom 2004. godine organizovala međunarodnu konferenciju pod nazivom “Metodi realizacije univerzalnog servisa” i međunarodni seminar pod nazivom “Regulatorna djelatnost u tarifiranju telekomunikacionih usluga”.

Međunarodna konferencija “Metodi realizacije univerzalnog servisa”

Konferencija je održana od 5. do 8. maja 2004. godine u Miločeru. Izbor i značaj teme privukao je predstavnike nezavisnih regulatornih tijela u sektoru telekomunikacija Bosne i Hercegovine, Mađarske, Ru-

munije, Grčke, Kosova i Crne Gore, predstavnike resornih ministarstava iz Srbije, Hrvatske, Makedonije i Albanije, kao i predstavnike operatora mobilne i fiksne telefonije iz Srbije, Bosne i Hercegovine i Crne Gore. Poseban kvalitet seminaru dali su eksperti iz relevantnih domaćih i međunarodnih institucija koji se bave ovom problematikom, a među kojima su bili prof. dr Milica Pejanović Đurišić – Elektrotehnički fakultet Univerziteta Crne Gore, Richard Harris – glavni administrator Evropske Komisije za Jugoistočnu Evropu, Generalni direktorat Informacionog društva iz Brisela, Margit Brandl – podpredsjednik za poslove EU, Siemens AG Beč, Austrija, Jan Guettler – direktor Cullen International, Brisel (Belgija), Tomi Ahonen – konsultant za 3G strategiju, autor vodećih knjiga o 3G biznisu iz Londona, Željko Popović – menadžer za strategijska rješenja kompanije Ericsson Nikola Tesla Zagreb, Hrvatska i Ioannis Konstas – glavni koordinator organizacije INA SETA (South Eastern Europe Telecommunications & Informatics Research Institute).

Konferenciju je svečano otvorio gospodin Branimir Gvozdenović, potpredsjednik Vlade Republike Crne Gore. Na otvaranju je prisutne poz-

dravio i gospodin Zoran Sekulić, direktor Agencije za telekomunikacije, a radni dio Konferencije je otvorila gospođa prof. dr Milica Pejanović Đurišić, profesor na Elektrotehničkom fakultetu u Podgorici – Katedra za telekomunikacije.

Međunarodni seminar “Regulatorna djelatnost u tarifiranju telekomunikacionih usluga”

U sklopu vođenja javnog konsultativnog procesa o nacrtu Pravilnika o tarifama telekomunikacionih operatora i pružalaca javnih telekomunikacionih servisa, Agencija za telekomunikacije je u okviru XI INFOFESTA-a organizovala stručni seminar na temu: “Regulatorna djelatnost u tarifiranju telekomunikacionih usluga”.

Seminar je održan 30 septembra 2004. godine u hotelu Avala u Budvi. Seminar je bio izuzetno posjećen sa oko 70 registrovanih učesnika iz svih zemalja u okruženju, sa predstavnicima kako regulatornih tijela, tako i telekomunikacionih operatora.

Na početku Seminara uvodna izlaganja su imali: prof. dr Milica Pejanović Đurišić predsjednik stručnog Savjeta INFOFEST-a i direktor Agencije za telekomunikacije gospodin Zoran Sekulić.

Predavanja na Seminaru su održali sljedeći eksperti iz oblasti tarifiranja telekomunikacionih usluga:

- Oliver F. Pascal, Unite International Relations, Directorate General Information Society, predavanje na temu: Pitanje određivanja cijena u regulatornom okviru elektronskih komunikacija (*Pricing issues in the electronic communications regulatory framework*);

- Milica Vukotić, asistent, analitičar, Institut za strateške studije i prognoze, Ekonomski fakultet Podgorica, predavanje na temu: Regulacija cijena metodom Rate of Return u oblasti telekomunikacija;

- dr Margit Brandl, Siemens AG predavanje na temu: Regulacija metodom Price Cap (*Price Cap Regulations*);
- Philippe Defraigne, Cullen International SA predavanje na temu: Razdvojeno računovodstvo i

- obračun troškova (*Accounting separation and cost accounting: for what purpose?*);
- Martin Salomon, Pricing Manager, Sonofon – Telenor, predavanje na temu: Određivanje cijena interkonekcije (*Price regulation of Interconnect – a mobile case study*).

6. SAVJET AGENCIJE ZA TELEKOMUNIKACIJE

U martu 2004. godine, shodno odredbama Zakona o telekomunikacijama, imenovano je stručno konsultativno tijelo - Savjet Agencije za telekomunikacije.

Za predsjednika Savjeta je imenovan prof. dr Ljubiša Stanković, rektor Univerziteta Crne Gore dok su za članove Savjeta imenovani: prof. dr Milica Pejanović Đurišić, prof. dr Ivo Kostić, Slobodan Pavličić, Ljubomir Spasojević i Slobodan Vujadinović. Od osnivanja pa do kraja 2004 godine Savjet Agencije za telekomunikacije je održao pet sjednica.

Nadležnosti Savjeta Agencije za telekomunikacije su sljedeće:

- Razmatra i ocjenjuje dostignuti nivo implementacije Zakona o telekomunikacijama, domaćih i međunarodnih standarda i propisa iz oblasti telekomunikacija i daje Agenciji mišljenje i sugestije u vezi s tim;
- Razmatra Predlog Plana razvoja telekomunikacija i daje sugestije za izmjene i dopune istih;
- Razmatra predloge regulative iz oblasti telekomunikacija;
- Ocjenjuje dostignuti nivo liberalizacije tržišta i stepen konkurencije i predlaže mjere poboljšanja;
- Učestvuje u javnom konsultativnom procesu kojeg vodi Agencija za telekomunikacije;
- Radi na organizaciji međunarodnih i regionalnih seminara i naučnih skupova vezanih za razvoj telekomunikacija i učestvuje u njihovom radu;
- Saraduje sa međunarodnim organizacijama u oblasti telekomunikacija i u skladu sa posebnim ovlaštenjima reprezentuje Agenciju za telekomunikacije u tim organizacijama;
- Razmatra planove edukacije stručnog kadra Agencije i daje odgovarajuće predloge;
- Razmatra pojedina konkretna pitanja od vitalnog značaja za razvoj telekomunikacija sa stanovišta ostvarenja principa transparentnosti i nediskriminatornosti;
- Radi i na drugim pitanjima po predlogu članova Savjeta i stručnih službi Agencije za telekomunikacije.

7. JAVNI KONSULTATIVNI PROCESI

Tokom 2004. godine Agencija je vodila dva javna konsultativna procesa i to u vezi *Pravilnika o tarifama telekomunikacionih operatora i pružalaca telekomunikacionih servisa* i u vezi dokumenta *Plan namjene radio-frekvencija u Crnoj Gori*.

Javni konsultativni proces u vezi Pravilnika o tarifama telekomunikacionih operatora je organizovan tako da je Agencija uradila i stavila na uvid inicijalnu verziju teksta Pravilnika, a nakon isteka roka za dostavljanje komentara održana je rasprava uz učešće zainteresovanih subjekata i utvrđen konačan tekst Pravilnika¹⁶.

U konsultativnom procesu su učestvovali:

- Ministarstvo ekonomije;
- Telekom Crne Gore, a.d;
- ProMonte GSM;
- Predstavništvo Telenora u Briselu;
- Monet, d.o.o. i
- Pošta Crne Gore, d.o.o.

Javni konsultativni proces u vezi dokumenta *Plan namjene radio-frekvencija u Crnoj Gori* je trajao 4 mjeseca, nakon čega je uz dobijenu saglasnost od Ministarstva ekonomije dostavljen Vladi Republike Crne Gore na usvajanje¹⁷. Agencija je inicirala javne konsultacije izradom teksta Nacrta Plana namjene i njegovim postavljanjem na Internet prezentaciju Agencije. Tokom trajanja konsultacija održani su i neposredni sastanci sa pojedinim zainteresovanim subjektima (Ministarstvom ekonomije Crne Gore, Ministarstvom za kapitalne investicije Srbije, Agencijom za radiodifuziju Crne Gore, Generalštabom Vojske Srbije i Crne Gore).

U javnom konsultativnom procesu su učestvovali:

- Ministarstvo ekonomije u Vladi Crne Gore;
- Ministarstvo pomorstva i saobraćaja u Vladi Crne Gore;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova u Vladi Crne Gore;
- Uprava pomorske sigurnosti u Vladi Crne Gore;
- Agencija za radio-difuziju Crne Gore;
- Radiodifuzni centar Crne Gore;
- Agencija za kontrolu letjenja Srbije i Crne Gore, d.o.o.;
- ProMonte GSM;
- JP Željeznica Crne Gore;
- Elektrotehnički fakultet Univerziteta Crne Gore;
- Savez radioamatera Crne Gore;
- Ministarstvo odbrane Državne zajednice Srbija i Crna Gora;
- Generalštab Vojske SiCG;
- Komanda Podgoričkog korpusa Vojske SiCG.

¹⁶ Pravilnik o tarifama telekomunikacionih operatora i pružalaca telekomunikacionih servisa je objavljen u "Službenom listu Republike Crne Gore" broj 73 od 03. decembra 2004. godine

¹⁷ Vlada Republike Crne Gore je usvojila Plan namjene radio-frekvencija na sjednici održanoj 27. januara 2005. godine.

8. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI AGENCIJE

8.1. ČLANSTVO U ORGANIZACIJI INA SETA

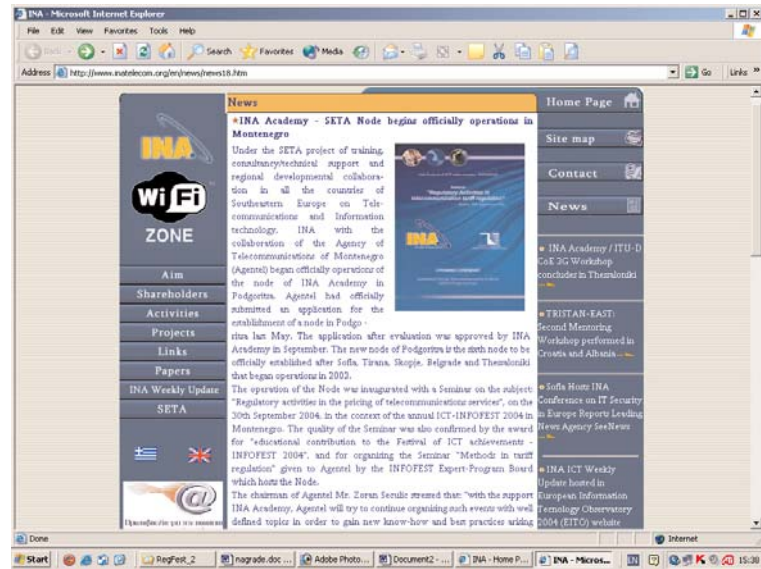
Agencija za telekomunikacije je, prepoznajući interes u tješnijoj saradnji sa INA SETA organizacijom, u cilju razmjene iskustava i bržoj integraciji u oblasti telekomunikacija sa zemljama u okruženju i Evropskoj uniji, podnijela zahtjev za zvaničan prijem i otvaranje čvorišta ove organizacije u Podgorici u maju 2004. godine. Nakon razmatranja materijala dostavljenih od strane Agencije za telekomunikacije, INA SETA je odobrila otvaranje posebnog čvorišta ove organizacije u Podgorici, iako je jedno čvorište u državnoj zajednici Srbija i Crna Gora već bilo otvoreno u Beogradu.

Organizacija INA SETA je formirana 2000. godine. Zvanično je počela sa radom otvaranjem sjedišta u Solunu krajem 2002. godine. Do kraja 2004. godine otvoreno je 6 čvorišta ove organizacije i to u: Solunu, Sofiji, Tirani, Skoplju, Beogradu i Podgorici.

Tokom 2005. godine očekuje se otvaranje čvorišta Akademije za telekomunikacije i u Sarajevu, Bukureštu, Istanbulu i Zagrebu.

8.2. ČLANSTVO U ITU-u

Vezano za učlanjenje Agencije za telekomunikacije Crne Gore u ITU, odnosno sticanja statusa pridruženog člana u studijskim grupama, treba istaći da je Agencija pokrenula tokom 2004. godine proceduru koja je još uvijek u toku. Postoji saglasnost Ministarstva za ekonomske odnose sa inostranstvom Srbije i Crne Gore, koja je zajedno sa potrebnim for-

mularima prosljedena Generalnom sekretarijatu ITU na razmatranje od kojih očekujemo dobijanje odgovora po pitanju statusa Agencije.

Obzirom na dosadašnja iskustva u radu Agencije za telekomunikacije Crne Gore, zatraženo je članstvo u studijskoj grupi ITU-R SG1 (Upravljanje spektrom), ITU-T SG3 (Tarifni i računovodstveni principi po pitanju ekonomije i politike u telekomunikacijama), ITU-D SG1 (Strategije i politika razvoja telekomunikacija) i ITU-D SG2 (Razvoj i menadžment telekomunikacionih usluga i mreža).

9. NAGRADE

Agencija za telekomunikacije je od osnivanja dobitnik brojnih priznanja i nagrada. Taj niz je nastavljen i u 2004. godini kada su dobijena dva vrijedna priznanja:

- Specijalno priznanje za edukativni doprinos 11. Festivalu informatičkih dostignuća **INFOFEST 2004**, i izvedbu seminara “Regulatorna djelatnost u tarifiranju telekomunikacionih usluga” i

- Specijalno priznanje **DISKOBOLOS 2004**, dobijeno od strane Jedinственог informatičkog saveza Srbije i Crne Gore za izvanrednu organizaciju stručno edukativnih međunarodnih skupova tokom 2004. godine.

Članovi žirija koji su odlučivali o dodijeli nagrada, bili su najistaknutiji predstavnici informatičko-telekomunikacionih udruženja, privrednih komora, univerziteta i privrede iz Srbije i Crne Gore.

